

OULUNKAAREN SEUDULLINEN OPPILASHUOLTOSTRATEGIA

Ii-Pudasjärvi-Utajärvi-Simo-Vaala

Oulunkaaren hyvän käytännön ohjeistus

Päivitetty 22.10.2014

Sisältö

1.	OULUNKAAREN OPPILASHUOLLON STRATEGIA.....	4
2	YLEISTÄ OPPILASHUOLLOSTA.....	5
3	OPPILASHUOLTO ESI- JA PERUSOPETUKSESSA	7
4	OPPILASHUOLLON YHTEISTYÖN TASOT	8
5	OPPILAAN TUEN POLKU.....	9
6	TUEN TOTEUTUS	10
6.1	KOLMIPORTAINEN PEDAGOGINEN TUKI	10
6.2	TERVEYDENHUOLLOLLINEN TUKI	14
6.3	PERHEEN OSALLISUUS JA YMPÄRISTÖN TUKI.....	18
6.4	PSYKOSOSIAALINEN TUKI	21
7	OPPILASHUOLLON NIVELVAIHEYHTEISTYÖ	23
8	TIETOJEN KÄSITTELY JA SALASSAPITO	26
9	HYVINVOINNIN TUKI KOULUYHTEISÖSSÄ	29
10	LASTENSUOJELUN KOKONAISUUS	33
11	OLETKO HUOLISSASI LAPSESTA – TOIMINTAMALLI.....	37
12	ERI KIELI – JA KULTTUURIRYHMIEN KOHTAAMINEN OPPILASHULLOSSA.....	38
13	KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ	40

JOHDANTO

Tämä käsillä oleva oppilashuollon strategia on tehty Oulunkaaren kuntayhtymän jäsenkuntien esi- ja perusopetukseen. Strategian tarkoituksena on luoda Oulunkaarelle yhtenäinen esi- ja perusopetuksen oppilashuollon toimintamalli, jonka tavoitteena on vähentää käytäntöjen kirjoa ja näin turvata tasa-arvoiset oppilashuollon palvelut jokaiselle lapselle ja nuorelle Oulunkaaren kunnissa. Paikalliset opetussuunnitelmat ovat osa strategiaa, joissa toiminnot kuvataan konkreettisesti ja joiden avulla strategian tavoitteet saavutetaan paikallisesti.

Tässä ohjeistuksessa oppilashuollolla tarkoitetaan psykososiaalista oppilashuoltoa, joka sisältää lapsen ja nuoren psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimisen.

Yhtymähallitus nimesi seudullisen oppilashuoltostrategiaa varten työryhmän, johon kuuluvat psykologi Leena Pesälä, alueen koulukuraattorit: Anne Smedlund, Leena Karvonen, Riikka Huhtakangas, Anne Linattiniemi ja Liisa Erkinmikko, perheneuvolan sosiaalityöntekijä Teija Pohjolainen, lastensuojelun sosiaalityöntekijä Anri Veijola, kouluterveydenhoitaja Marja-Liisa Jokelainen, perhepalvelujohtaja Kaisa Hiltunen ja sosiaalijohtaja Leena Pimper-Koivisto. Lisäksi kunnat nimesivät työryhmään edustajat sivistys- ja nuorisopalveluista; listä Jari-Jukka Jokela ja Tarja Rahkola, Simosta Kyösti Rajanen ja Soile Vakkala, Vaalasta Raili Holappa ja Sinikka Rantalankila, Utajärveltä Erkki Väänänen ja Pudasjärveltä Marja-Leena Törrö ja Jari Pekkala. Lisäksi strategiatyössä on ollut mukana Oulunkaaren Tukeva2- osahanke, moniammatillisen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta. Strategian kokoamisesta on vastannut sosiaalityöntekijä Teija Pohjolainen.

Oppilashuoltostrategiaa on päivitetty 22.10.2014 huomioiden uusi (1.8.2014) oppilashuoltolaki.

1. OULUNKAAREN OPPILASHUOLLON STRATEGIA

2 YLEISTÄ OPPILASHUOLLOSTA

Oppilashuollon tavoitteena on:

- luoda hyvinvoiva ja turvallinen oppimis- ja kasvuympäristö
- suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä
- ehkäistä, tunnistaa, lieventää ja poistaa kasvun ja oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia mahdollisimman varhain
- edistää myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puuttua tarvittaessa ongelmiin
- oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan niin koulu yhteisön, luokkien kuin yksittäisten oppilaiden hyvinvointia.

Oppilashuollon tehtävänä on:

- kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä
- vahvistaa koulun yhteisöllistä toimintatapaa osana koulu yhteisön toimintakulttuuria
- seurata jokaisen oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia
- tarvittaessa tukea oppilasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa

- Opetussuunnitelman mukaisella oppilashuollolla tarkoitetaan opetussuunnitelman perusteissa kuvattujen tavoitteiden, periaatteiden, tehtävien ja sisältöjen mukaista oppilashuoltoa. Oppilashuollon palveluilla tarkoitetaan terveydenhuoltolain säätelemää kouluterveydenhuoltoa sekä lastensuojelulain edellyttämiä koulunkäynnin tukemiseksi järjestettäviä koulukuraattori- ja psykologipalveluita. Oppilashuollon kokonaisuus kattaa sisällöllisesti koko koulu yhteisön toiminnan ja kaikki oppilaat.

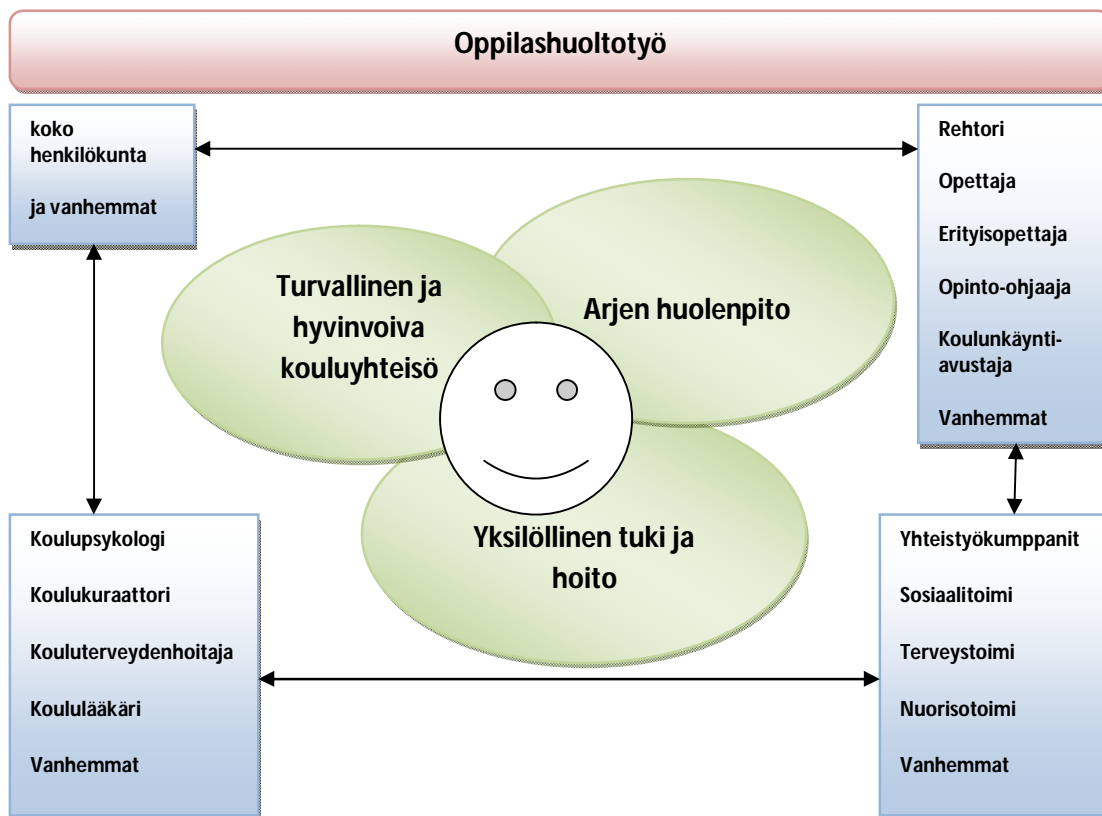
Koulun opetussuunnitelmassa tulee olla kuvattuna oppilashuollon toimintatavat sekä koulukohtaiset yhteistyökumppanit. Koulun opetussuunnitelman tulee sisältää hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät, ongelmien ennalta ehkäisyä ja lapsen suojelua koskeva menettelytavat sekä kuvaus koulu yhteisön toiminnasta äkillisissä kriiseissä uhka ja vaaratilanteissa.

- Toimintana oppilashuolto edellyttää moniammatillista asiantuntijuutta ja sille luotuja rakenteita organisaation kaikilla tasoilla. Oppilashuollon järjestämiseen ja käytännön toteuttamiseen vaikuttavat kunnan koko, resurssit ja palvelurakenteet. Moniammatillisen

yhteistyön yhteisenä päämääränä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen.

- Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

3 OPPILASHUOLTO ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

- Arjen huolenpidossa korostuu kodin ja vanhempien vastuu. Esiopetuksessa ja koulussa arjen huolenpitoon kuuluvat vuorovaikutus, aito lapsen ja nuoren kohtaaminen ja kuuleminen sekä myönteinen ja kannustava palaute.
- Esiopetuksen ja koulun turvalliseen arkeen kuuluvat lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat rakenteet ja toimintakulttuurit. Turvallisessa ympäristössä fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten puitteiden tulee olla kunnossa.
- Oppilashuoltoryhmän palveluita tarvitaan, mikäli lasta tai nuorta ei voida auttaa arjen huolenpidon keinoin.
- Tarvittaessa lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään ohjataan eri palveluiden piiriin.

4 OPPILASHUOLLON YHTEISTYÖN TASOT

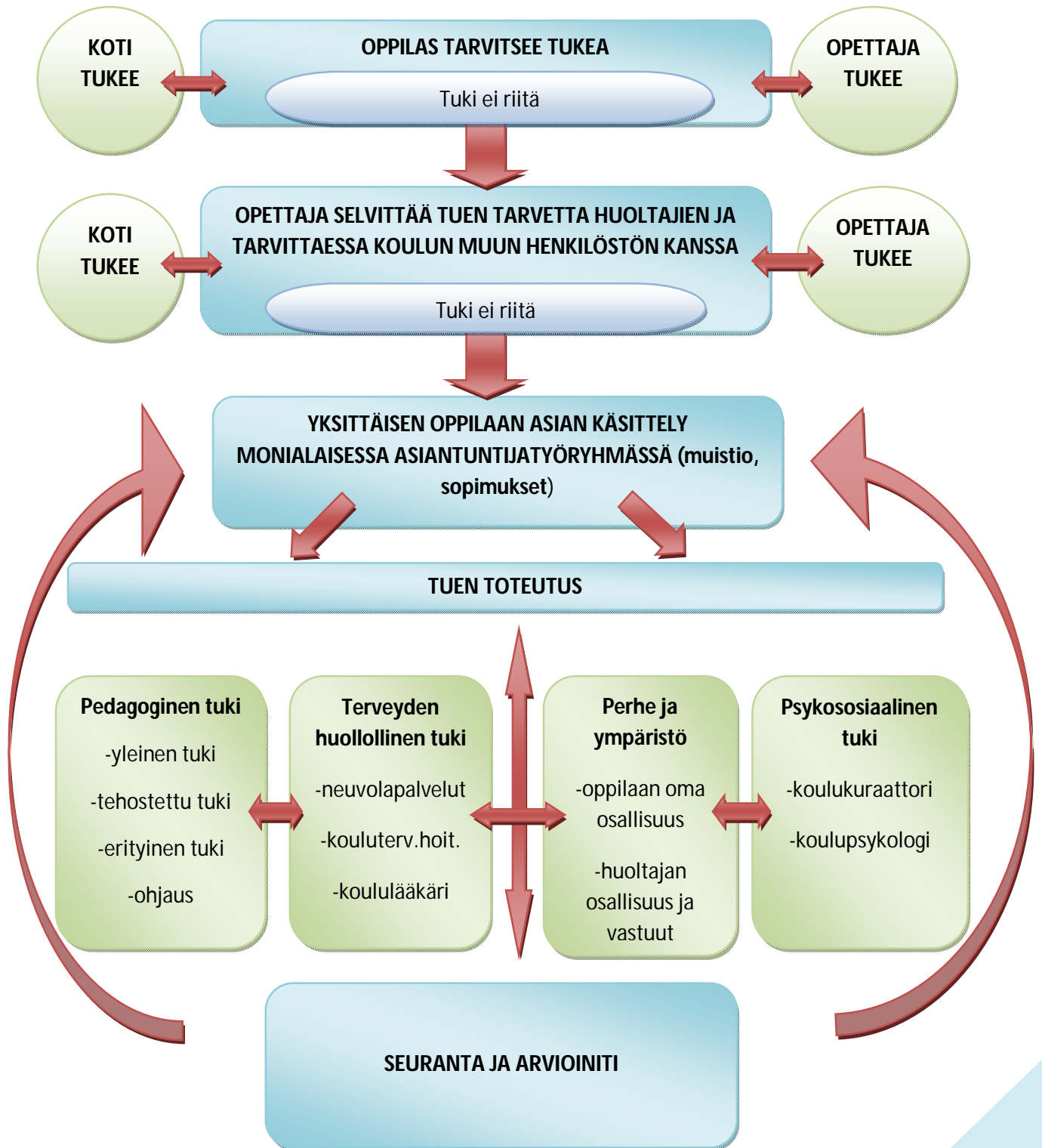
Uusi oppilashuoltolaki edellyttää opetuksen ja koulutuksen järjestäjäkohtaista opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaavan monialaisen opiskeluhoillon ohjausryhmän perustamista. Lisäksi tulee olla koulun ja oppilaitoksen opiskeluhoillon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaava oppilaitoskohtainen opiskeluhoilutoryhmä sekä yksittäisen oppilaan tai opiskelijan taikka tietyn oppilas- tai opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoillon palvelujen järjestämiseen liittyvien asioiden käsittelemistä varten tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä.

Oppilashuollon toteuttamisen perusedellytys on se, että kukin ammattikunta tuntee omat säännöksensä ja toimii niiden mukaisesti. On hyvä olla tietoinen myös toista ammattikuntaa koskevista säännöksistä, koska työntekijöillä ei aina ole oikeutta tai velvollisuutta tietojen luovuttamiseen. Koulun henkilöstöä koskevat tietojen salassapitoperusteet määritellään koululainsäädännössä ja julkisuuslaissa. Terveysthuollon ammattihenkilöitä kuten koulupsykologeja ja kouluterveydenhoitajia koskevat salassapitosäännökset ovat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa ja potilaslaissa. Sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisesta koulukuraattorien toimintaan on erilaisia tulkintoja. Lastensuojelutyötä määrittelevät selkeästi lastensuojelulaki, tietosuojalaki, dokumentointisäädökset ja erilaiset virkavelvollisuudet.

Tietoisuus säädöksistä ja toimintatavoista sekä hyvä vuorovaikutus suojaavat tietosuojaan, salassapitoon ja tietojen luovuttamiseen liittyviltä ongelmilta työskenneltäessä niin asiakkaiden kuin toisten viranomaistenkin kesken. Luottamuksellisen yhteistyön rakennusaineita ovat oman tehtävän sisäistäminen ja avoin vuorovaikutus. Joskus yhteisen ymmärryksen saavuttaminen tarkoituksenmukaisista menettelytavoista vaatii aikaa ja pitkäjänteistä työskentelyä.

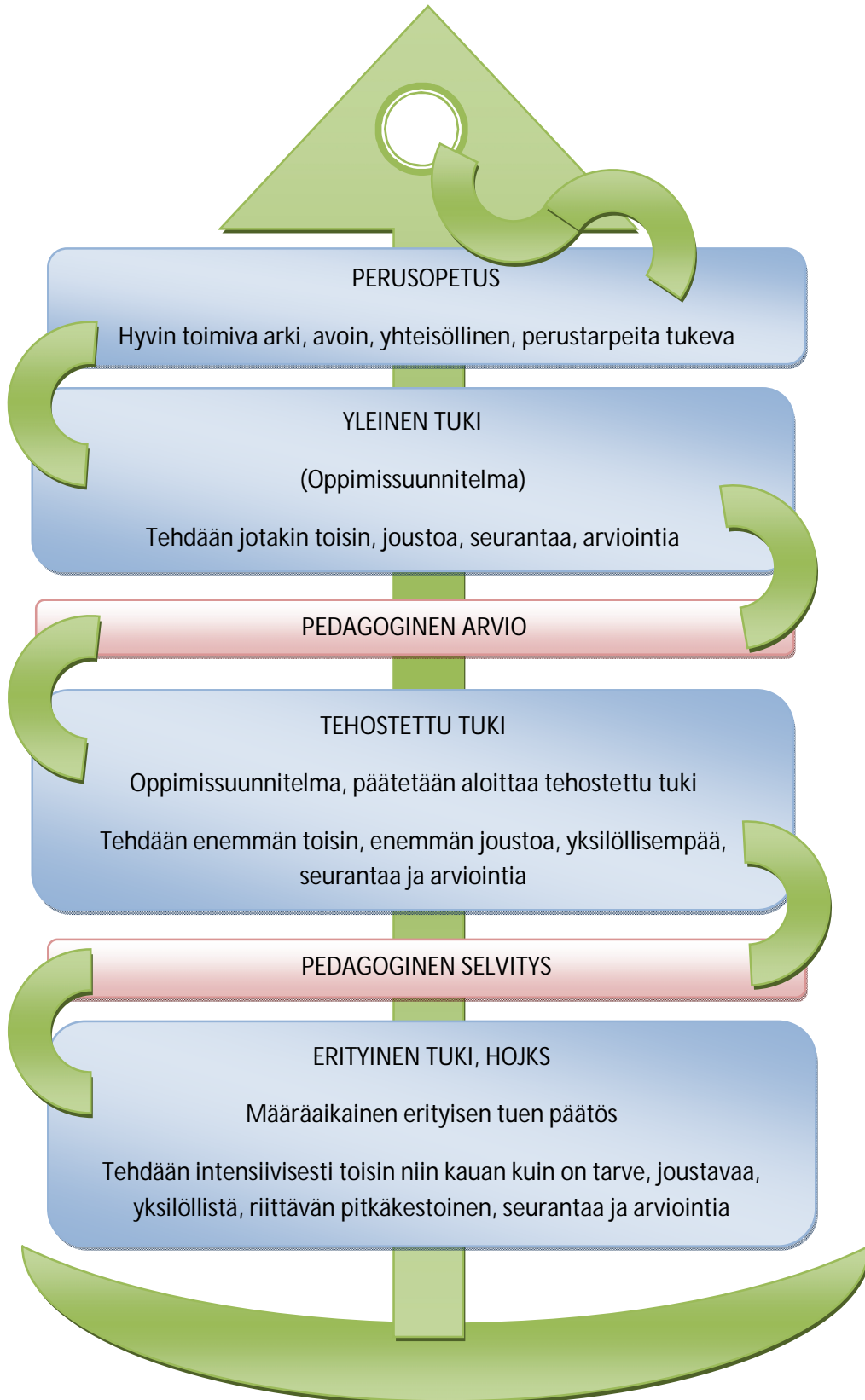

5 OPPILAAN TUEN POLKU

6 TUEN TOTEUTUS

6.1 KOLMIPORTAINEN PEDAGOGINEN TUKEA

- Kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.
- Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.
- Lapsen/oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.
- Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä.
- Kaikki toiminta tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa. Oppilashuoltoryhmä tukee tätä toimintaa.
- Pedagogiset asiakirjat laaditaan ja käsitellään asiantuntijaryhmissä. Ja niiden pitää olla moniammatillisia, silloin kun oppilas siirytään tuen portaille. Koulukohtaista oppilashuoltoryhmää voidaan tarvittaessa konsultoida asian yhteydessä.
- Perusopetuslakiin on tehty muutos, että tehostetun ja erityisen tuen käsittelyt ja selvitysten laadinnat eivät 1.8.2014 alkaen ole oppilashuoltoa. Näin ollen yllä mainittuihin käsittelyihin ei tarvita huoltajan tai oppilaan suostumusta. Pedagogiset asiakirjat voidaan lähettää seuraavaan opiskelupaikkaan ilman huoltajan lupaa. Näiden asiakirjojen sisällöt pitää liittyä puhtaasti pedagogisiin ratkaisuihin.

Yleinen tuki

- Esiopetuksessa yleistä tukea ovat esimerkiksi oppimisympäristön rakentaminen siten, että se vastaa lapsen tarpeisiin. Pienryhmätoiminta ja konsultoivan erityislastentarhanopettajan tuki ovat myös yleisimmin käytettyjä keinoja yleisen tuen aikana.
- Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti opetusta eriyttämällä. Muita keinoja ovat opettajien yhteistyö ja opetusryhmien joustava muuntelu.

Oppilaalle annetaan tukiopetusta ja osa-aikaista erityisopetusta tai avustajan tukea. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää myös yleisen tuen aikana

Tehostettu tuki

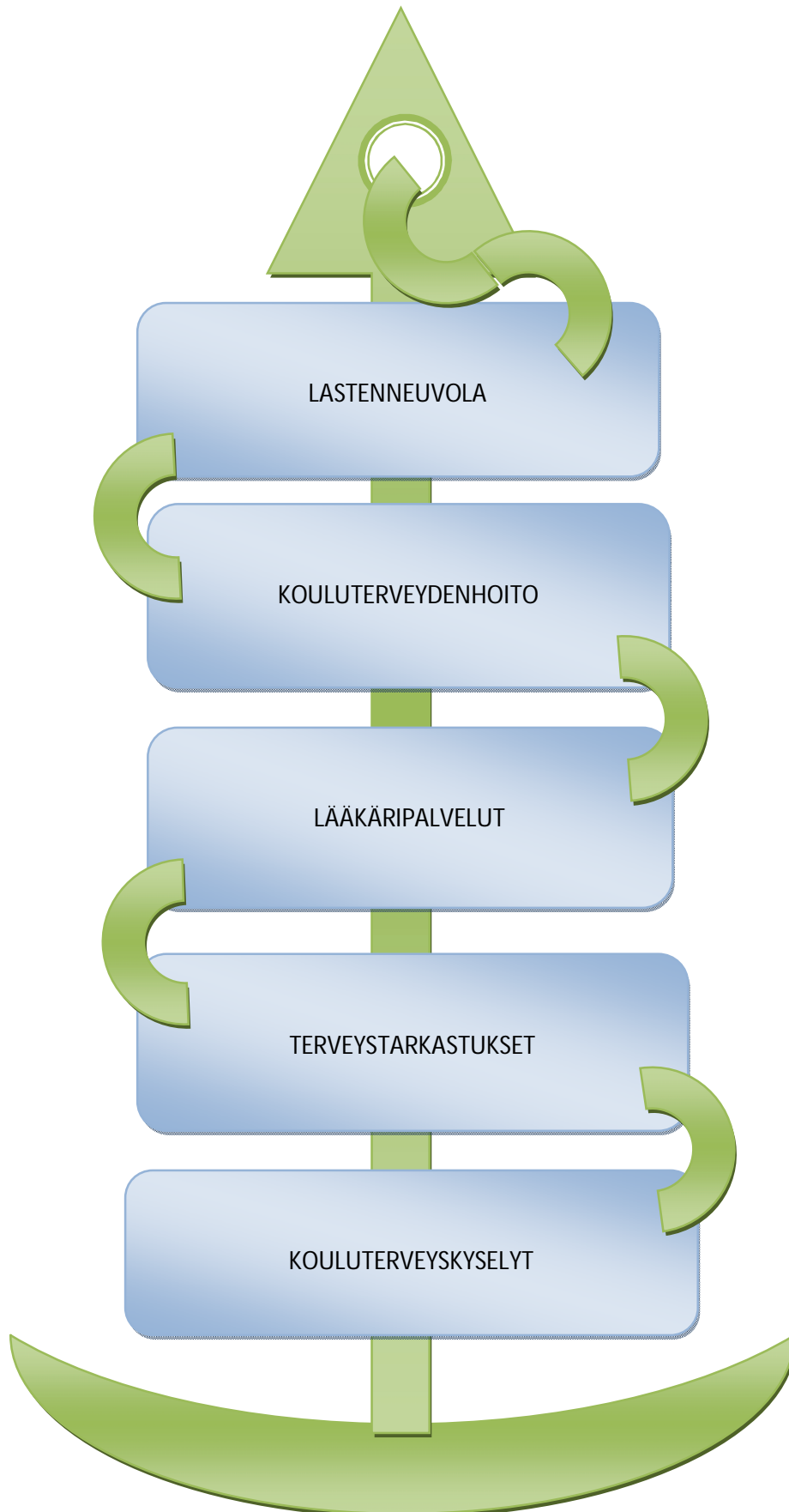
- Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.
- Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta/ oppilasta varten kokonaisuutena. Se on vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen/oppilaan kasvua, oppimista ja koulunkäyntiä. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.
- Mikäli esiopetuksessa olevan lapsen oppimisessa syksyllä huomataan, että lapsi tarvitsee tukea suuressa osassa havainnoitavia osa-alueita tai jonkun osa-alueen tuen tarve korostuu, opettaja laatii pedagogisen arvion.
- Esiopetuksessa tehostettu tuki voi yleisen tuen tukimuotojen lisäksi tarkoittaa esimerkiksi erityislastentarhaopettajan konsultoinnin säännönmukaisuutta, avustajaresurssin käyttöä tai ryhmäkoon väljennystä.
- Lapselle/oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan, oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti.

Eriyinen tuki

- Eriyistä tukea annetaan niille lapsille/oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Eriyinen tuki perustuu erityisen tuen päätökseen. Se koostuu erityisopetuksesta ja muista tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen/perusopetuksen kaikki tukimuodot.
- Eriyisen tuen piirissä olevien lasten/oppilaiden oppivelvollisuus on joko yleinen tai pidennetty.
- Eriyisen tuen tehtävänä on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota vahvistetaan ja häntä kannustetaan ottamaan edellytystensä puitteissa vastuuta opiskelustaan.
- Eriyisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota

tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen, sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä.

6.2 TERVEYDENHUOLLOLLINEN TUKI

Lastenneuvola:

- Neuvolapalveluihin kuuluvat terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta, perheen ja vanhemmuuden tukeminen, kodin, kehitysympäristön ja perheen elintapojen terveellisyyden edistäminen
- Palveluille on luonteenomaista yhteistyö perheiden, varhaiskasvatuksen, lastensuojelun, erikois- sairaanhoidon-, muun sosiaalihuollon ja muiden tarvittavien tahojen kanssa.
- Leikki-ikäisen neurologisen kehityksen arvio (LENE) on tärkeä osa suunniteltaessa lapsen tulevaa opetuksen järjestämistä.

Kouluterveydenhuolto:

- Kouluterveydenhuolto on osa perusopetuslain mukaista oppilashuollon palvelua. Lisäksi kouluterveydenhoito toimii tiiviissä yhteistyössä vanhempien, huoltajien ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa.
- Kouluterveydenhuolto osallistuu paikalliseen opetussuunnitelman laatimiseen, kouluympäristön ja sen terveellisyyden edistämiseen ja seurantaan, oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraamiseen ja edistämiseen. Kouluterveydenhuolto tukee vanhempien kasvatustyötä ja pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoitoa yhteistyössä muun oppilashuollon toimijoiden kanssa. Lisäksi kouluterveydenhuolto tunnistaa ja tukee jatkotutkimuksien tarpeita ja lähettää tarvittaessa erityispalvelujen piiriin. Kouluterveydenhuollossa huomioidaan, edistetään ja seurataan myös suun ja hampaiden hyvinvointia.

Lääkäripalvelut:

- Kuntayhtymän perusterveydenhuolto järjestää lakisääteiset koululääkäripalvelut. Perusterveydenhuolto toimii yhteistyössä kouluterveydenhuollon, oppilaan vanhempien ja muun oppilashuollon kanssa.

Terveystarkastukset:

- Kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin tekemät terveystarkastukset ja terveysneuvonta muodostavat suunnitelmallisen kokonaisuuden, johon osallistuvat niin oppilas kuin koko perhe. Palvelujen järjestämisessä kiinnitetään huomiota myös lapsen ja nuoren kehitysympäristöihin. Terveystarkastukset ja neuvonta järjestetään tarpeen mukaan moniammatillisesti. Terveystarkastuksissa ja – neuvonnoissa saatuja seurantatietoja

kunnan väestön terveydestä ja hyvinvoinnista käytetään palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

- Asetuksen (VNA 380/2009) mukaan kouluikässä terveystarkastus tehdään peruskoulun jokaisella vuosiluokalla. Laaja terveystarkastus tehdään ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Laajojen tarkastusten väli vuosina tehdään terveydenhoitajan suorittama terveystarkastus.

Koululaisten laajoihin terveystarkastuksiin liittyy opettajan arvio oppilaan selviytymistä ja hyvinvoinnista koulussa. Se on osa opettajalle perusopetuslain mukaan kuuluvaa oppilashuoltoa, varhaista tukea ja moniammatillista yhteistyötä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tähän tarkoitukseen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus ovat yhteistyössä kehittäneet moniammatillisen yhteistyön mallin. Terveystarkastuksen moniammatillisen yhteistyön malli ohjaa prosessin kulkua, arvion sisältöä ja tiedonsiirtokäytänteitä. Vanhemmat ja oppilaat näkevät, mitä tietoja opettajalta pyydetään, ja heillä on mahdollisuus tuoda esiin oma näkemyksensä asioista. Malli tukee myös tarvittavaa tiedonsiirtoa kouluterveydenhuollosta opettajalle.

Opettajan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia ja tuen tarpeiden varhaista tunnistamista. Moniammatillinen yhteistyö laajassa terveystarkastuksessa tukee koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja lapsen hyvinvoinnin edistämistä. Opettajan arvio tehdään Oppilaan selviytyminen ja hyvinvointi koulussa -lomakkeen avulla. Lomakkeiden ja mallin käyttöönotosta on sovittu kunnassa opetus- ja terveystoimen kesken.

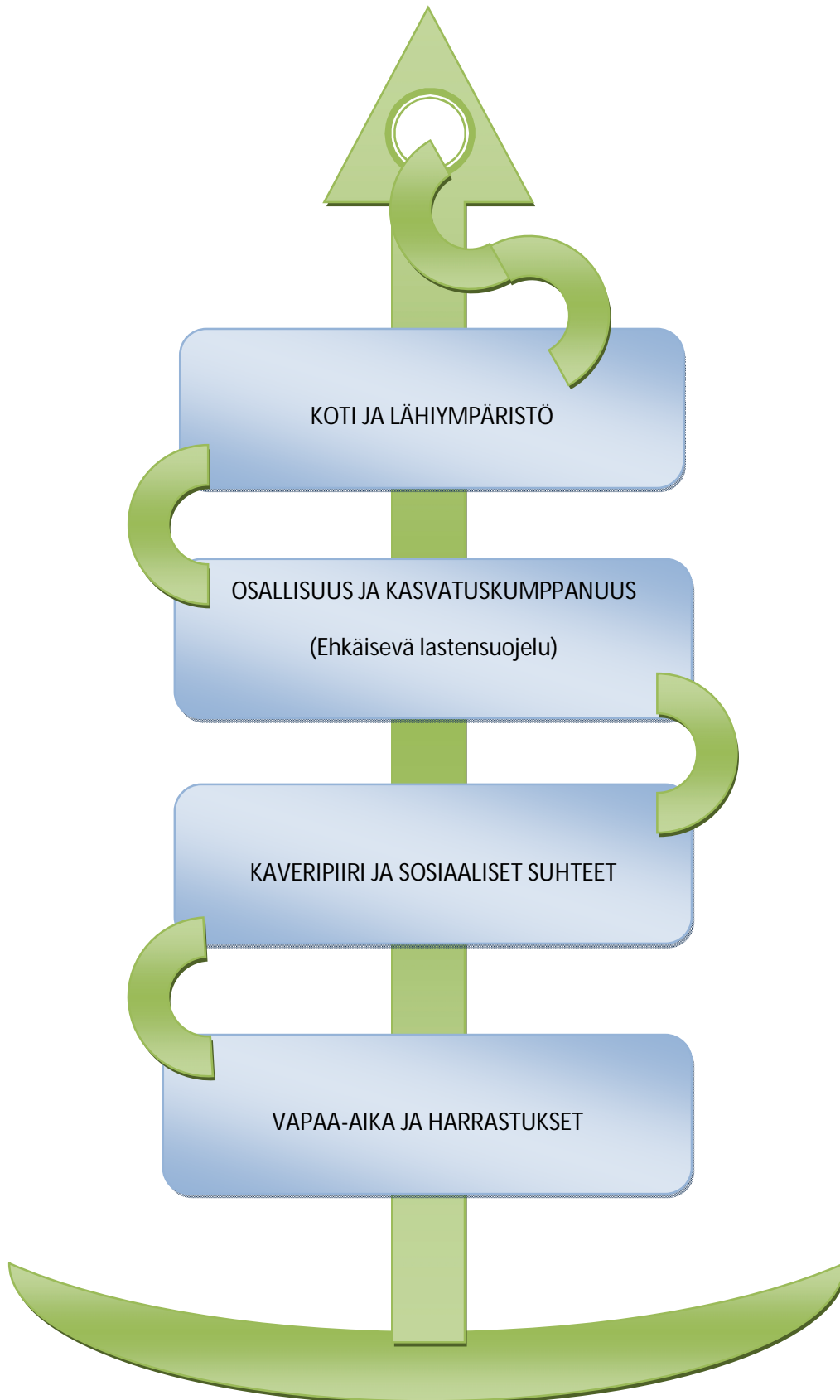
Huoltajalta ja yli 15-vuotiaalta oppilaalta pyydetään kirjallinen suostumus opettajan arviota varten. Viimeinen laaja terveystarkastus tehdään kahdeksannella luokalla, jolloin osa oppilaista on jo täyttänyt 15 vuotta. Yhden huoltajan suostumus arvion antamiseen on riittävä. Suostumusta ei katsota lapsen tulevaisuuden kannalta sellaiseksi merkittäväksi päätökseksi, jonka huoltajat voivat tehdä vain yhdessä.

Kouluterveyskyselyt:

- Kouluterveyskysely kokoaa tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä oppilaitoksissa ja kunnissa.
- Kyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.
- Oppilaitokset käyttävät kouluterveyskyselyn tarjoamaa tietoa kouluuyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, oppilas- ja opiskelijahuoltotyössä sekä terveystiedon opetuksessa.
- Kunnat hyödyntävät tuloksia hyvinvointijohtamisessa, esimerkiksi laadittaessa hyvinvointistrategiaa, lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa tai lastensuojelusuunnitelmaa.

6.3 PERHEEN OSALLISUUS JA YMPÄRISTÖN TUKEA

Koti ja lähiympäristö:

- Vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa hyvinvoinnista, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Tarvittaessa heillä on oikeus saada tukea ja ohjausta tähän tehtävään. Viranomaisten on puolestaan kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutuksia lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja näkemykset sekä myös kuunneltava lapsen mielipiteitä.
- Lapsen ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun kokonaisuus muodostuu ehkäisevästä lastensuojelusta sekä lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta.

Kasvatuskumppanuus:

- Kasvatuskumppanuudessa ammattilaiset varhaiskasvatuksessa, koulussa, perhekeskuksessa, lastensuojelussa ja lapsen vapaa-ajan ympäristöissä sitoutuvat lapsen huolenpidon, edun ja oikeuksien edistämiseen yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa.
- Kasvatuskumppanuuden erityisenä tehtävänä on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. Lapsen käyttäytymisen, oppimisen ja viihtymättömyyden ongelmat nähdään sosiaalisen yhteistoiminnan ja oppimisympäristön epäkohtina

Kaveripiiri:

- Koulu on oppilaan sosiaalisen elämän keskipiste. Sosiaaliset suhteet toimivat oppilaalle peilinä ja useimmiten myönteisenä voimavarana. Muilta saatu myönteinen palaute on tärkeää.
- Oppilaat viettävät paljon aikaa myös netissä. Siellä jatketaan ja jaetaan kavereiden kanssa koulupäivän aikana kesken jääneitä asioita. Vanhempien ja muiden aikuisten tulee kannustaa oppilasta kaverisuhteisiin myös netin ulkopuolella.

- Huoltajien tulee tietää kenen seurassa lapsi viettää aikaansa koulussa ja netissä

Vapaa-aika ja harrastukset:

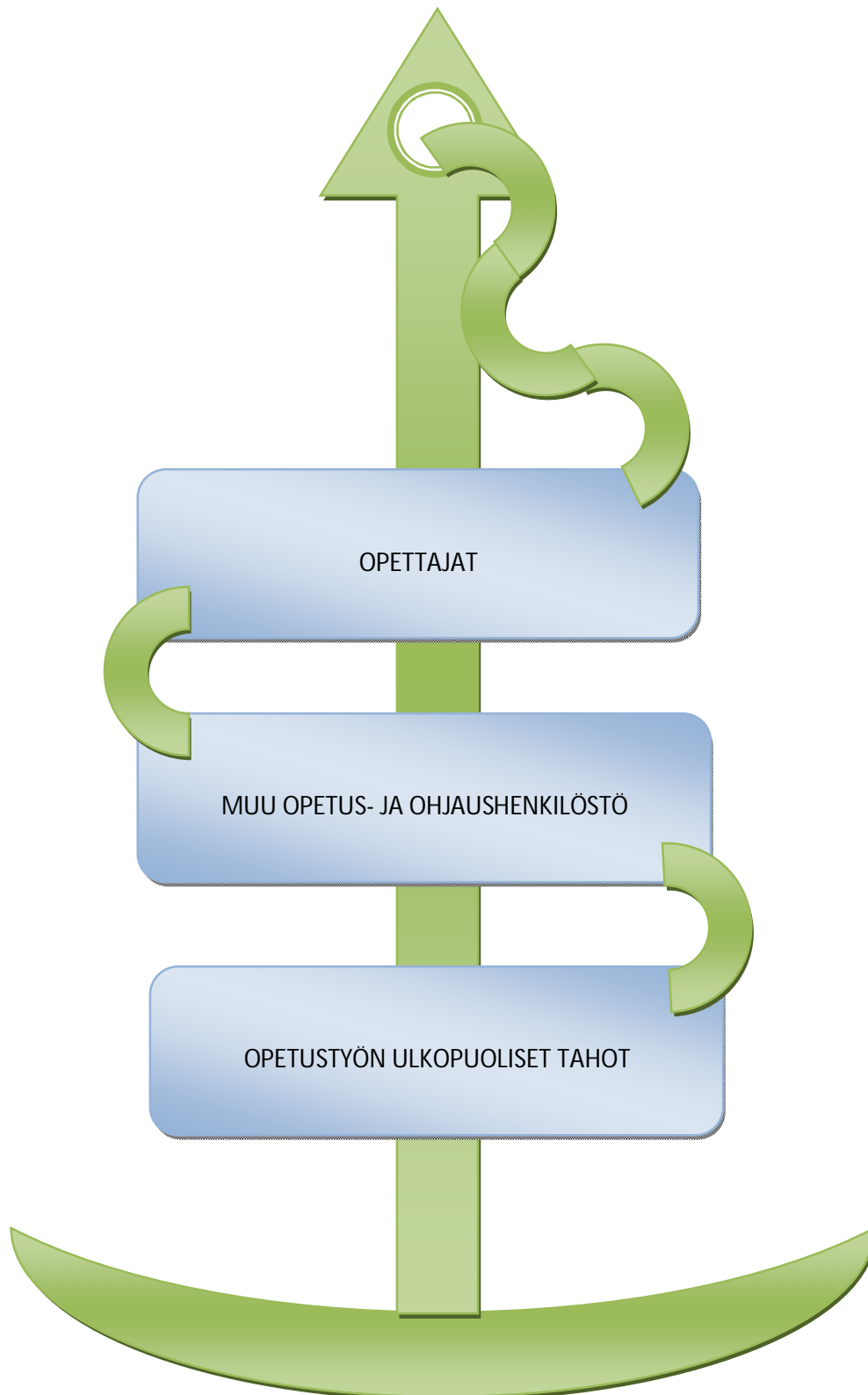
- Oppilaan vapaa-ajasta ja harrastuksesta vastaavat oppilas itse ja oppilaan huoltajat. Usein vapaa-ajan vietto vaikuttaa koulupäivän kulkuun. Vapaa-ajan aikana tapahtuneet huolen aiheet on hyvä ottaa suoraan puheeksi huoltajien kanssa ja kertoa, miten huoli vaikuttaa koulupäivään. Yhteistyössä huoltajien kanssa suunnitellaan tarvittavia lisätoimia ja yhteistyökuvioita.

Terveysliikunnan minimisuositus kaikille kouluikäisille on:

- ✓ Kaikkien 7–18-vuotiaiden tulee liikkua vähintään 1–2 tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla.
- ✓ Yli kahden tunnin pituisia istumisjaksoja tulee välttää. Ruutuaikaa viihdemedian ääressä saa olla korkeintaan kaksi tuntia päivässä.

Lisäksi nuoret tarvitsevat unta noin 8–10 tuntia joka yö, ei vain viikonloppuisin. Fyysinen ja psyykinen ponnistelu lisää unen tarvetta.

6.4 PSYKOSOSIAALINEN TUKEA

Opettajat:

- Oppilaan läheisin psykososiaalisen tuen antajia ovat opettajat, kuten aineenopettajat, luokanvalvojat ja oppilaanohjaajat. Oppilaanohjaajan rooli on kaksijakoinen, koska hän toimii myös luokkamuotoisissa ohjaustilanteissa ja kohtaa oppilaita ryhmissä ja koulun arjessa päivittäin.
- Huomio tulisi kiinnittää erityisesti ongelmien ennaltaehkäisyyn sekä mahdollisten ongelmien havaitsemiseen ja varhaiseen puuttumiseen. Huolen herätessä ollaan yhteydessä oppilaan huoltajaan ja jatkossa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Opettajat toimivat koulun toimintamallin mukaisesti ja vievät asian esim. koulussa toimivan moniammatillisen oppilashuoltoryhmän pohdittavaksi.

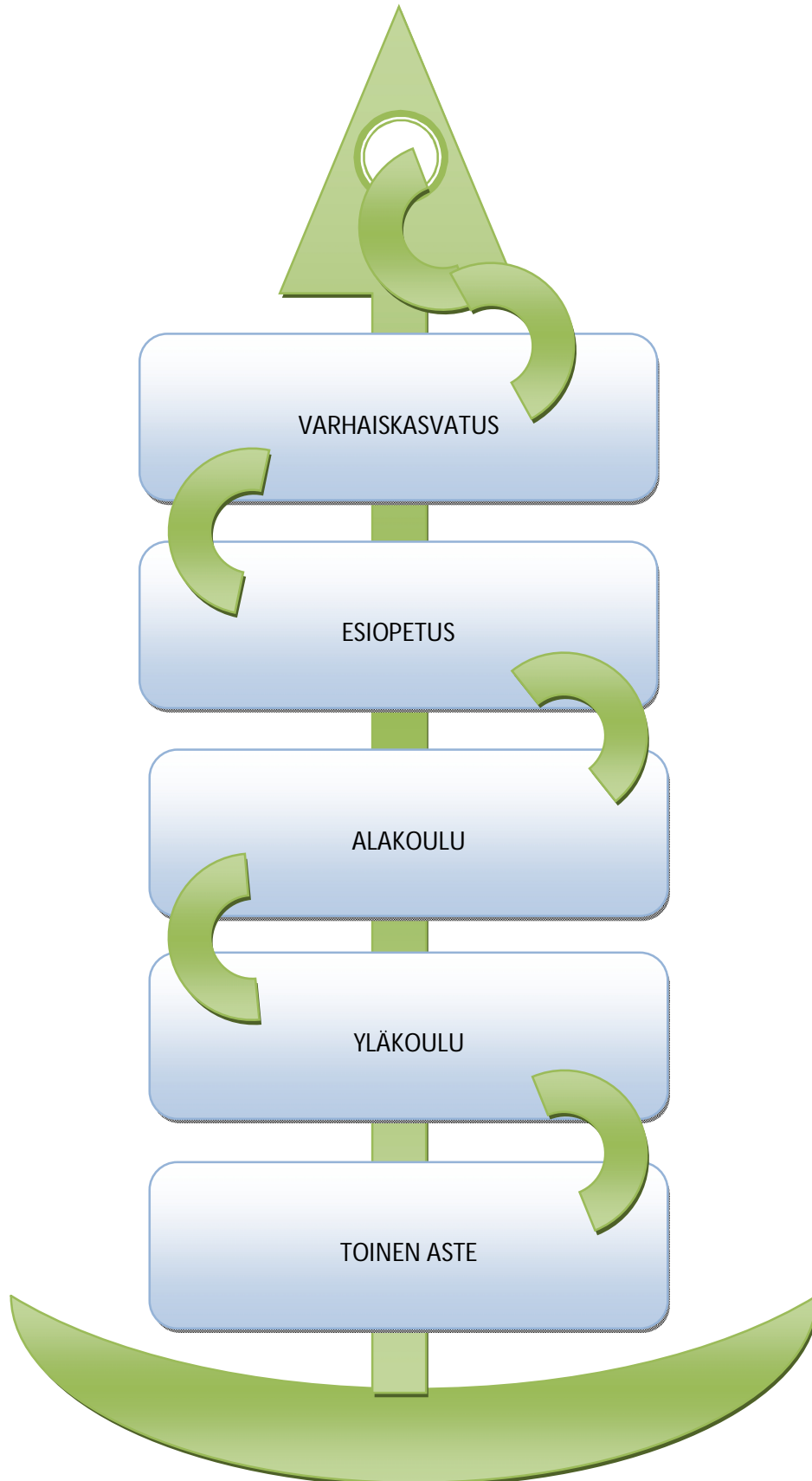
Muu opetus- ja ohjaushenkilöstö:

- Oppilaanohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja rehtori tekevät läheistä yhteistyötä opettajien sekä muiden ohjausasiantuntijoiden kanssa ja toimivat oppilashuoltoryhmän jäseninä.

Opetustyön ulkopuoliset tahot:

- Näitä ohjaavia ja tukevia tahoja, jotka toimivat erilaisissa ohjaus- ja tukipalveluorganisaatioissa ovat esimerkiksi nuorisotoimi, kasvatus- ja perheneuvola, mielenterveyspalvelut, lastensuojelu, päihdehuolto, työvoimatoimisto, yritykset ja järjestöt.

7 OPPILASHUOLLON NIVELVAIHEYHTEISTYÖ

- Varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksessä kokonaisuuden.
- Kaikissa nivelvaiheissa eli siirtymävaiheissa tiedon on kuljettava niin, että oppilaan oppimispolku säilyy yhtenäisenä. Tukitoimet jatkuvat ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtyvät oppilaan mukana tukemaan hänen kasvuaan ja kehitystään.
- Niveltäminen perusopetukseen tapahtuu paikallisesti muodostetussa moniammatillisessa yhteistyössä ja sen tarkoituksena on siirtää koulunkäynnin kannalta lasta koskevaa välttämätöntä tietoa. Niveltämisessä saadun tiedon avulla tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevalle lapselle voidaan järjestää riittävästi tarpeen mukaista tukea. Siirretty tieto ohjaa myös opetuksen järjestämistä.
- **Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen:** Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, joka on huoltajien suostumuksella mahdollista siirtää esiopetukseen siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.
- **Esiopetuksesta perusopetukseen:** Esiopetuksen järjestäjät ja koulut muodostavat niveltämiseen moniammatillisia yhteistyömuotoja. Jokaisessa esiopetus paikassa on nimetty tähän tarkoitukseen yhteyshenkilö.
- **Alakoulusta yläkouluun:** Alakoulusta yläkouluun niveltämisen tavoitteena on turvata jokaiselle oppilaalle mahdollisimman hyvät edellytykset suorittaa peruskoulu loppuun. Mitä enemmän oppilas tulee tarvitsemaan tehostettua tai erityistä tukea sitä enemmän niveltämiseen otetaan mukaan oppilaan lisäksi myös vanhemmat sekä mahdolliset verkostotyöntekijät.
- **Perusopetuksesta toiselle asteelle:** Peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä voidaan tarvittaessa käyttää lomaketta, jossa kuvataan oppilaan tilanne peruskoulun päättyessä jatko-opintoja varten. Tiedonsiirtoon tarvitaan huoltajan lupa
- Nuorisolain 7c § velvoittaa opetuksen järjestäjää luovuttamaan tiedot etsivälle nuorisotyölle perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Nuoresta luovutetaan vain nimi, osoite ja puhelinnumero. Muita tietoja ei voida luovuttaa ilman nuoren ja/tai huoltajan lupaa.

- Nuori joka ei ole saanut jatko-opintopaikkaa ohjataan työvoimatoimiston, etsivän nuorisotyön ym. kanssa tehtävässä yhteistyössä esimerkiksi työpajalle tai muihin sopiviin toimintoihin. Näille nuorille järjestetään terveystarkastukset.
- **Oppilashuollon toteuttaminen koulun vaihtuessa:** Lähettävällä esiopetustaholla ja koululla on **velvollisuus** viipymättä lähettää lapsen / oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. (Perusopetuslaki 642 / 2010 § 40 Henkilötietojen salassapito ja käsittely)
- Tehostettua tukea saavasta lapsesta/oppilaasta lähetetään kopio voimassa olevasta oppimissuunnitelmasta.
- Erityistä tukea saavasta lapsesta/oppilaasta lähetetään kopio erityisen tuen päätöksestä ja voimassa olevasta HOJKS:sta
- Psykologin tai lääkärin lausuntoja, sosiaalisia selvityksiä tai muita aikaisempia asiakirjoja ei lähetetä.
- Lisätietoja vastaanottava taho pyytää tietyissä tilanteissa oppilaan / huoltajan erillisellä allekirjoitetulla suostumuksella.

8 TIETOJEN KÄSITTELY JA SALASSAPITO

Oppilashuolto, oppilashuollon palvelut ja opetuksen järjestäjälle määrätyt lakisääteiset tehtävät edellyttävät tietoja oppilaasta. Oppilashuollossa käsitellään sekä koko kouluyhteisöä että yksittäisiä oppilaita koskevia asioita. Erityisesti viimeksi mainittuun liittyy yksityiselämään ja henkilökohtaisiin oloihin liittyvien asioiden käsittelyä.

Henkilöä koskevien tietojen käsittelyssä oppilaan asemaa suojaa luottamuksellisuus, joka ilmenee lainsäädännössä salassapitovelvollisuutta koskevana säädöksiä. Salassapitovelvollisuus pitää sisällään asiakirjojen salassapidon ja vaitiolovelvollisuuden. Salassapitovelvollisuuteen kuuluu myös tietojen hyväksikäyttökielto omaksi taikka toisen eduksi tai toisen vahingoksi. (Julkisuuslaki 621/1999).

Oppilashuolto perustuu moniammatilliseen eri hallintokuntien ja ammattihenkilöiden yhteistyöhön. Oppilashuoltotyöhön osallistuvien ammattihenkilöiden tietojen salassapitoa ja salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat säännökset sisältyvät koulutusta koskevaan lainsäädäntöön, sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön sekä yleislainsäädäntöön.

Oppilashuoltotyön lähtökohtana tulee olla avoin yhteistyö oppilaan ja hänen vanhempiansa kanssa; se on luottamuksen rakentumisen pohja. Oppilasta ja hänen vanhempiaan tulee kuulla ja kunnioittaa oppilasta koskevissa asioissa. Luottamuksellisuudesta huolehtiminen oppilashuollossa on erityisen keskeistä, koska työssä käsitellään usein hyvin henkilökohtaisia ja kipeitäkin asioita, jotka liittyvät esimerkiksi oppilaan terveydentilaan tai perheen tilanteeseen. Työntekijän on tärkeää muistaa, että salassa pidettäviä tietoja ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta, oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot sekä tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä.

Silloin, kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua vain ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Näitä henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi ja koulukuraattori, yläluokilla opinto-ohjaaja sekä tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 4/2010).

Opiskeluhuollon kertomukset

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhuollon kertomuksiin. Laissa ei säädetä sellaisista opiskelijoista koskevista tiedoista, joita tallennetaan oppilas- tai opiskelijarekistereihin opetuksen tai koulutuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Opiskeluhuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000).

Kun 14 §:ssä tarkoitetussa opiskeluhuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tarvetta, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan yksittäisen opiskelijan:

- 1) nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe ja vireillepanija;
- 3) opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet;
- 4) tiedot asian käsittelystä opiskeluhoitoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;
- 5) toteutetut toimenpiteet;
- 6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Lomakkeet muodostavat henkilörekisterin ja lain mukaan henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. Koska yksittäistä oppilasta koskevat kirjaukset ovat salassa pidettäviä, lomakkeet tulee säilyttää lukitusssa tilassa.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Vanhempien kanssa työskentelyssä on pidettävä huolta siitä, että heille annetaan riittävästi tietoa oppilashuollon toimintatavoista ja tietosuojasta. Yhteisen kielen tai tiedon puute voi johtaa vääriin tulkintoihin, joiden muuttaminen työskentelyn myöhemmässä vaiheessa voi olla vaikeaa. Luottamus on tärkeää monestakin eri syystä. Luottamuksellinen ilmapiiri antaa mahdollisuuden kysyä ja kyseenalaistaa, hyväksyä erilaisuutta ja erilaisia ajatuksia sekä sallii myös epäonnistumisen. Luottamuksellisessa vuorovaikutuksessa hyväksytään paremmin epävarmuutta ja annetaan mahdollisuuksia erilaisten vaihtoehtojen tutkimiselle ja muutoksille.

Yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhuoltoasian käsittely

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 19§ mukaan asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen.

Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja taikka opiskelijan läheisiä. Jos alaikäisellä tai muutoin vajaavaltaisella ei ikänsä tai kehitystasonsa vuoksi ole edellytyksiä arvioida itsenäisesti asian merkitystä, huoltaja tai muu laillinen edustaja voi antaa siihen suostumuksen hänen sijastaan.

Opiskeluhuoltoryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta ja ilmaista heille siinä tarkoituksessa salassa pidettäviä tietoja siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 26 §:n 3 momentissa säädetään²⁰ §

9 HYVINVOINNIN TUKI KOULUYHTEISÖSSÄ

- Arjen huolenpito kuuluu kaikille koulu kouluyhteisössä työskenteleville. Se tarkoittaa oppilaan aitoa kohtaamista, välittävää ja kannustavaa vuorovaikutusta, ohjausta ja tukea sekä varhaista puuttumista. Tuki ja hoito tarkoittaa kouluterveydenhuollon, koulupsykologin ja –kuraattorin palveluita, moniammatillista yhteistyötä ja tarvittaessa koulun ulkopuolisiin palveluihin ohjaamista. Oppilashuoltoryhmä on koulussa moniammatillinen, oppilashuoltoa koordinoiva yhteistyöryhmä.
- Oppilashuollon palveluiden tulee olla riittävät ja helposti oppilaiden, heidän vanhempiensa ja koulun henkilökunnan saatavilla osana koulun arkea. Jokaiselle asiakkaalle on oltava riittävästi aikaa. Palveluiden tasapuolinen saatavuus ja koulun tai alueen erityistarpeiden huomioiminen resurssien kohdentamisessa tulee huomioida.
- Kunnalla tulee olla tarjolla sen alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille kuraattorin, vastaavan kuraattorin sekä opiskeluhoollon psykologipalvelut. Kunnan tulee järjestää lain mukaiset palvelut kaikille sen alueen oppilaitosten opiskelijoille riippumatta oppilaitoksen ylläpitäjästä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämisen yhteydessä lisättiin kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annettuun lakiin uusi 41 a §, joka mahdollistaa sen, että opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen käyttämisestä aiheutuneet henkilöstökustannukset voidaan laskuttaa oppilaan tai opiskelijan kotikunnalta.

Määräajat palvelujen saamiseksi

- Kunnan on järjestettävä oppilaille ja opiskelijoille mahdollisuus päästä henkilökohtaisesti keskustelemaan opiskeluhoollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun tai oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun oppilas tai opiskelija on sitä pyytänyt. Kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Edellä mainittuna määräaikana palvelu on järjestettävä myös muun henkilön yhteydenoton perusteella, jos kyse ei ole neuvonnasta tai ilmene, että keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

- Terveydenhoitajan työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että oppilas ja opiskelija voi tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta.
- Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu sairaanhoito ja tämän vuoksi säännökset hoitoon pääsystä koskevat myös opiskeluterveydenhuoltoa.
- Terveydenhuoltolain sekä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Hoidon tarpeen arviointi ja hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisesti opiskeluterveydenhuollossa tai jos se ei ole mahdollista, niin muussa terveyskeskuksen toimipisteessä.
- Oppilashuollon palveluiden aseman organisaatiossa tulee olla selkeä. Tämä mahdollistaa työrauhan ja moniammatillisen yhteistyön. Esimiestyö vaikuttaa keskeisellä tavalla työn pitkäjänteiseen suunnitteluun ja sisällölliseen kehittämiseen sekä työhyvinvointiin.
- Oppilashuollon palveluista ja niiden järjestämisestä tulee tiedottaa suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Oppilaat, vanhemmat ja yhteistyökumppanit tarvitsevat ajantasaisia tietoja oppilashuollon palveluista, niiden saatavuudesta ja sisällöstä. Hyvä tiedottaminen lisää luottamusta, tuo työhön sujuvuutta ja helpottaa palveluihin hakeutumista.
- Oppilashuollon henkilöstöllä tulee olla työtehtäviin soveltuvat työtilat. Kunnassa on hyvä olla selkeät kuvaukset oppilashuollon henkilöstön työtilojen vaatimuksista. Näitä ovat esimerkiksi äänieristys, asianmukainen kalustus, huoneen sijainti koulurakennuksessa, odotustilat ja lukittavat säilytystilat. Työvälineiden tulee olla ajantasaisia, ja niitä tulee olla tarpeellinen määrä eri toimipisteissä.
- Koulun oppilashuollon työntekijänä toimiminen edellyttää monipuolista ja laaja-alaista osaamista sekä hyviä vuorovaikutustaitoja. Ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi työnantajan tulee mahdollistaa työntekijöille suunnitelmallinen ja säännöllinen täydennyskoulutus ja työnohjaus. Asianmukainen työnohjaus edesauttaa ammatillisen identiteetin kehittymistä ja pysyvyyttä sekä tukee työssä jaksamista
- Työn arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, monipuolista ja jatkuvaa. Asiakkuuksien tilastointi ja työajan jakautumisen seuranta ovat yksi tapa seurata työssä tapahtuvia muutoksia ja kehittämistarpeita. Arviointia ovat myös henkilökohtaiset kehityskeskustelut,

yhteiset arviointikokoukset ja – päivät sekä oppilashuoltoryhmän toiminnan säännöllinen seuranta. Ajoittain on hyvä tehdä erilaisia kyselyjä ja selvityksiä työn kehittämisen suuntaamiseksi ja tuloksellisuuden arvioimiseksi. Palautekäytäntöjen tulee olla jatkuvia niin asiakastyössä kuin moniammatillisessa yhteistyössä.

- Konsultaatiota käytetään oman osaamisen ja oman ammattitaidon laajentamiseksi. Sitä käytetään myös tukemaan omaa kasvatustehtävää. Konsultaation avulla voidaan lisätä ymmärrystä lasten ongelmista, ryhmäprosesseista, tunne-elämän vaikeuksista, keskittymisvaikeuksista, vuorovaikutustilanteista ym. Konsultoija saa lisää tietoa työskentelytavoista ja yhteistyömahdollisuuksista muiden tahojen kanssa.

Hyvinvoinnin tuen välineitä

- Lapset puheeksi – työmenetelmä:

Lapset puheeksi -keskustelun päämääränä on tukea lasten kehitystä erityisesti silloin, kun lapsen elämäntilanteeseen liittyy vaikeuksia. Tavoitteena on tunnistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeiset tekijät ja pohtia sitä, kuinka niitä voidaan tarvittaessa tukea.

Lapsen vanhempaa tai vanhempia tapaava työntekijä keskustelee heidän kanssaan lasten kehityksestä ja kehitysympäristöjen toimivuudesta lapsen arjessa. Työntekijä kertoo lapsia suojaavista tekijöistä ja pohtii yhdessä vanhempien kanssa, mitä konkreettista lapsen arjessa voi tehdä suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi.

Lapset puheeksi -keskusteluun tarvitaan 1–2 tapaamiskertaa. Jos lapsi tai vanhempi tarvitsee tukea, on mahdollista järjestää Lapset puheeksi -neuvonpito.

- Ihmeelliset vuodet – vanhempainkoulu:

Ihmeelliset Vuodet -menetelmä (The Incredible Years) perustuu lapsen positiivisen käytöksen vahvistamiseen ja negatiivisen käytöksen sammuttamiseen.

Menetelmän tarkoituksena on edistää myönteisiä kasvatuseräilyitä ja auttaa kasvattajia käsittelemään lasten käyttäytymishäiriöitä. Tavoitteena on myös parantaa vanhemman/ammattikasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikusta. Ohjelma käsittää kolme toisiinsa linkittyvää ohjelmaa 3-12 vuotiaiden lasten vanhemmille, lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille sekä lapsille.

Ohjelman avulla vähennetään lasten käyttäytymisongelmia, kuten negatiivista, häiritsevää tai aggressiivista käyttäytymistä ja tottelemattomuutta, lisätään lasten sosiaalisia taitoja

ja tunneälyä sekä parannetaan ongelmanratkaisutaitoja ja sosiaalisia- ja itsesäätelytaitoja kotona ja koulussa. Ohjelman tarkoituksena on auttaa lasten kanssa toimivia aikuisia ottamaan käyttöön uudenlaisia kasvatuksen keinoja.

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että pitkällä aikavälillä ohjelman käyttö ennaltaehkäisee syrjäytymistä, rikollisuutta, alkoholin ja huumeiden väärinkäyttöä sekä väkivaltaista käyttäytymistä.

10 LASTENSUOJELUN KOKONAISUUS

Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki:

- Opetustoimessa lastensuojelu liittyy ennen kaikkea ennaltaehkäisevään lastensuojeluun, varhaiseen puuttumiseen ja ilmoitusvelvollisuuteen. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia, poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

- Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja vanhemmuuden tukemista silloin, kun lapsi tai nuori ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ennaltaehkäisevän työn muodot ovat ensisijaisia auttamisia silloin, kun lapsen kasvu ja kehitys eivät ole välittömässä vaarassa.
- Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvällä toiminnalla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta, ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ennalta ehkäistään ongelmien syntymistä.
- Lastensuojelulain mukaisesti ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lapsen ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.
- Lastensuojelulaissa määritellään ilmoitusvelvollisuus tilanteessa, jossa lapsen kehitys voi vaarantua. Ilmoitusvelvollisia ovat esimerkiksi opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon, nuorisotoimen, poliisitoimen, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt. He ovat velvollisia viipymättä ja salassapitosäännösten estämättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.
- Ilmoittajan ei tarvitse tietää, vaatiiko lapsen tilanne lastensuojelutarpeen selvitystä – perustellun huolen syntyminen, sen ilmoittaminen ja tarpeen mukainen yhteistyö riittävät. Lastensuojelutarpeen arviointi on uuden lain mukaan sosiaalityöntekijän vastuulla (26 §) Sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tutkia jokainen lastensuojelua koskeva ilmoitus, mutta varsinaisiin lastensuojelutoimenpiteisiin ei koskaan ryhdytä ilman lapsen ja perheen tilanteen selvittelyä.
- Tavoitteena on riittävän varhainen puuttuminen ja erilaisten tukiverkostojen mukaan saaminen

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu:

- Lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta on kyse silloin, kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma ja avohuollon erilaiset tukitoimet ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelua on myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.
- Selkeitä lastensuojeluilmoitukseen johtavia tilanteita ovat ne kun todetaan selkeä lapsen hoidon, valvonnan tai kasvatuksen laiminlyönti tai kun saadaan tietää lapseen kohdistuvasta ruumiillisesta, henkisestä tai seksuaalisesta väkivallasta. Selkeitä tilanteita ovat myös vanhempien keskinäinen väkivalta, riitaisuus tai liiallinen päihteiden käyttö. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun lapsi tai nuori itse käyttää päihteitä, tekee muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen tai muuten käytös on tähän rinnastettavissa.
- Kun lastensuojelullinen tarve ilmenee, siitä kerrotaan lapselle ja sen jälkeen otetaan yhteyttä huoltajaan. Huoltajalle kerrotaan, millaisesta huolesta on kysymys ja että laki velvoittaa tekemään lastensuojeluilmoituksen. Poikkeuksena on perheen sisällä tapahtuva seksuaalinen hyväksikäyttö, jolloin ennen ilmoituksen tekemistä ei olla yhteydessä huoltajiin, jotta tutkintaan liittyviä todisteita ei ehditä hävittää ja että lapsen turvallisuus taataan ilmitulon jälkeen. Seksuaalisen hyväksikäytön ilmetessä tilanteesta tehdään myös tutkintapyyntö poliisille.
- Lastensuojeluasia voi tulla vireille paitsi lastensuojeluilmoituksesta myös lapsen, nuoren tai perheen omasta hakemuksesta tai viranomaisen ja asiakkaan yhdessä tekemästä pyynnöstä arvioida lastensuojelutarve. Lastensuojeluviranomaisten toimintavelvollisuus on sama riippumatta siitä, millä tavoin asiakkuus tulee vireille.
- Lastensuojeluilmoitus tehdään pääsääntöisesti lastensuojelutyön sosiaalityöntekijälle kirjallisesti, henkilökohtaisesti käymällä tai puhelimitse. Kirjallisen ilmoituksen perusteella sosiaalityöntekijän on selkeämpää aloittaa jatkotyöskentely, koska siitä ilmenee konkreettisesti mikä on huoli, miten se näkyy ja miten se vaikuttaa lapsen arjessa.
- Yksityishenkilönä voi tehdä ilmoituksen nimettömänä, mutta virkaa tekevän ilmoittajan tulee olla selvillä. Ilmoituksen tekijän tulee olla henkilökohtaisesti se, kenellä huoli herää. Ilmoituksen tekemistä ei voi delegoida esimerkiksi oppilashuoltotyöryhmälle tai esimiehelle.

Tämä rajoitus liittyy salassapitovelvollisuuteen ja siihen että huolta herättävä asia siirtyy mahdollisimman alkuperäisenä tietona lastensuojeluun.

- Ilmoituksen jälkeen asian käsittely siirtyy lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. Hän selvittää tilanteen ja toimii tarpeiden mukaisesti. Lastensuojelun toiminnasta ei tule tietoja ilmoituksen tekijälle. Ilmoituksen tekijän on mahdollista olla kutsuttuna mukana ensimmäisessä lastensuojelun selvitystyön kokoontumisessa, jolloin ilmoittaja samalla kuulee, miten asia siitä sillä hetkellä etenee.

11 OLETKO HUOLISSASI LAPSESTA – TOIMINTAMALLI

- Työotteena on suunnitelmallisuus ja työn arviointi
- Vanhemmat ovat yhteistyökumppaneita ja lastensa asiantuntijoita
- Pyydä vanhemmilta lupa yhteistyöhön muiden tahojen kanssa. Jos et sitä jostain syystä saa ja huoli pysyy, voit konsultoida anonyymisti. Mikäli tilanne edellyttää lastensuojeluilmoituksen tekemistä, on se tehtävä vaikka vanhemmat vastustavatkin
- Tärkeää on riittävä dokumentointi kaikissa työn vaiheissa

Toiminta arkityössäsi:

- toimi oman perustehtäväsi mukaan
- havainnoi lasta ja keskustele lapsen kanssa
- tarkastele vuorovaikutusta eri tilanteissa
- huomioi aina lapsen vahvuudet ja korosta niitä keskusteluissa esim. vanhempien kanssa.

Puhu tiimissäsi:

- kerro mikä huolettaa
- keskustele esimiehen kanssa
- kysy neuvoja miten edetään, ketä voisi kutsua koolle
- tarvitaanko moniammatillista työtä
- huolen jäsenyykseen voi käyttää erilaisia menetelmiä ja työkaluja

Moniammatillisen yhteistyöpalaverin kokoaminen:

- perhe
- lapsen/perheen kanssa toimivat työntekijät
- yhteistyöverkoston asiantuntijat
- sopikaa työnjaosta – kuinka suojaavia tekijöitä vahvistetaan, miten lapsen ja perheen tilanteen kehittyminen arvioidaan ja millä aikataululla

- Konsultoi tarvittaessa lastensuojelua onko tarve lastensuojelutoimenpiteisiin
- tee lastensuojeluilmoitus

Kerro huomioistasi ja ota asiat puheeksi vanhempien kanssa

- kerro mikä sinua huolettaa ja miksi
- kuuntele vanhempia, keskustelkaa, vaihtakaa ajatuksia, mikä tuki olisi riittävä, käykää läpi mahdolliset yhteistyötahot
- arvio yhdessä vanhempien kanssa onko tilanne muuttunut parempaan päin
- jos tilanne on huonontunut, miettikää kuka voisi auttaa
- tuo esille omat näkemyksesi
- toimikaa
- jatka työskentelyä perheen kanssa suunnitelman mukaisesti
- jos huoli ei poistu ja lapsen tilanne pahenee, kerro vanhemmille

12 ERI KIELI – JA KULTTUURIRYHMIEN KOHTAAMINEN OPPILASHULLOSSA

- Opetustoimessa on oppivelvollisuusikäisiä lapsia ja nuoria, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Näitä ovat turvapaikanhakijoina vastaanottokeskukseen tulleet, kiintiöpakolaisina vastaanotetut sekä yksittäisinä maahanmuuttajia.
- Maahanmuuttajaoppilaiden opetusta annetaan valmistavan opetuksen ryhmissä. Peruskouluun valmistava opetus on tarkoitettu niille oppivelvollisuusikäisille, joiden suomen kielen taito ei riitä yleisopetuksen ryhmissä opiskelemiseen.
- Valmistava opetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, mutta oppilaan edistymisestä riippuen opetus voi kestää pitempäänkin. Valmistavassa opetuksessa edetään yksilöllisesti oma kieli ja kulttuuri sekä ikä ja koulutustausta huomioon ottaen. Jokaiselle oppilaalle laaditaan yksilöllinen oppimissuunnitelma. Tämän jälkeen oppilaat siirtyvät yleisopetuksen ryhmiin. Yli 17-vuotiailla perusopetusta suorittavilla maahanmuuttajilla tulisi myös olla oikeus edetä omaan tahtiinsa opinnoissaan.
- Oppilaat, joiden äidinkieli ei ole suomi, opiskelevat suomea toisena kielenä S2-opetussuunnitelman mukaisesti. Heille järjestetään tarvittaessa tukiopetusta eri oppiaineissa. **Nämä oppilaat ovat myös oikeutettuja koulun normaaleihin tuki- ja oppilashuoltopalveluihin.** Perustaitojen oppiminen voi vieraskielisillä oppilailla olla hitaampaa, mutta oppimisen hitautta ei voi loputtomiin selittää pelkästään toisen kielen oppimisella tai maahanmuuttajataustalla. Kielen oppimiseen ja kotoutumiseen on syytä varata aikaa vähintään valmistavan opetuksen lukuvuosi. Oppimisvaikeuksien tunnistamiseen on tarpeellista tarttua, jos taidot kehittyvät erityisen hitaasti tai oppiminen ei edisty riittävästä opetuksesta ja tuesta huolimatta. Maahanmuuttajataustaisilla havainnot oppimisesta, taidoista ja testituloksista pitää aina suhteuttaa tietoon oppimishistoriasta, elämänhistoriasta ja kieli- ja kulttuuritaustasta.
- Oppilaille voidaan mahdollisuuksien mukaan, ja vanhempien niin halutessa, järjestää oman äidinkielen ja oman uskonnon opetusta. Opetusryhmä voidaan perustaa, kun neljällä oppilaalla on sama äidinkieli tai yhteinen uskonto.

- Kodin ja koulun välisen yhteistyön sujumiseksi on tarpeen tilata virallinen ammattitulkki, silloin kun oppilaiden vanhempien suomen kielen taito ei ole riittävä. Lasten käyttö tulkkina ei ole suositeltavaa. Ammattitulkkeja tarjoavat mm. Pohjois-Suomen Tulkkipalvelu ja Semantix Oy.
- Valmistavan opetuksen ja peruskoulun tehtävä on edistää oppilaiden suomen kielen kehittymistä ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista. Koulun lisäksi kotoutumistyössä ovat mukana kunta ja seurakunta sekä monet yksittäiset toimijat.

13 KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

- Lastensuojelulaki
- Perusopetuslaki
- Laki lasten päivähoidosta
- Henkilötietolaki
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta
- Lukiolaki
- Laki ammatillisesta koulutuksesta
- Terveystieteiden tutkimuslaki
- Nuorisolaki
- Sosiaalihuollon asiakaslaki
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki